

Артиљериска Резерва

При разматрању употребе артиљерије у организацији одбране на широком фронту најлази се на подељена мишљења у погледу целисходности стварања артиљериске резерве. Наиме, неки писци су кроз своје анализе дошли до закључка да у оквиру виших јединица (корпуса и армија), када је ситуација нејасна, поред оформљавања појединих артиљериских група и задржавања јачих снага у општој резерви, треба задржати и део артиљерије у артиљериској резерви. Други сматрају да не треба стварати артиљериску резерву већ у оквиру артиљериских група виших јединица (КАГ и ААГ) задржавати више артиљерије, с тим да се предвиди пребацавање ових група на места могуће употребе. У циљу расветљавања овог питања указаћу на услове под којима је, по моме мишљењу, могућа примена једног или другог гледишта.

Циљ артиљериске резерве и припреме за њену употребу

Стварање артиљериске резерве има за циљ да се помоћу ње, када је ситуација нејасна, обезбеди потребна густина артиљерије на тежишту одбране и да се на тај начин спречи продор нападача или да му се нанесу велики губици у снагама и средствима. Да би артиљериска резерва могла благовремено стићи на место употребе треба да је мотомеханизована и да се налази у очекујућем рејону из кога воде погодне комуникације према вероватним местима употребе. Да би артиљериска резерва, по пристизању у предвиђени рејон, могла брзо отворити ватру врше се одговарајуће припреме, и то, начелно, још у припремном периоду. Тада се, према појединим варијантама вероватног непријатељског дејства, предвиђају рејони ватрених положаја (ВП) и осматрачница, планирају ватре и за њих срачунавају елементи, одређују репери и оријентире, итд. Пошто се употреба артиљериске резерве, начелно, предвиђа на више праваца, то се у циљу убрзавања припрема за отварање ватре, одређују поједине радне групе и упућују на сваки од ових праваца са задатком да благовремено изврше напред наведене припреме. Најчешће се на сваки правац упућују по 1—3 официра из дивизиона ради припремања свега што је потребно за рад дивизиона у целини. Сви официри који одлазе на један правац стављају се под команду најстаријег артиљериског официра, који је ду-

жан да на том правцу, према идејној замисли општевојног команданта, изврши распоред артиљерије и одреди рејоне ВП појединих група и дивизиона у оквиру ових група.

Могућност благовременог ступања артиљериске резерве у дејство

И поред благовременог предузимања наведених мера у циљу олакшања употребе и дејства артиљериске резерве, ипак се поставља питање да ли постоје реални услови да оваква резерва благовремено и у пуној бојној готовости стигне на планирано место употребе и ступи у дејство? Пре свега, на употребу артиљериске резерве велики утицај може да изврши нападачева авијација. Она је у стању да омете, па у извесним случајевима и спречи, артиљериску резерву да дође у планиране рејоне за употребу. Познато је да ће нападач, у нормалним условима на месту планираног напада настати да буде надмоћнији у авијацији, без обзира што је, можда, у погледу општег односа у авијацији раван па и слабији од браниоца. Ако је, међутим, општи однос снага, а нарочито у авијацији, неповољан за браниоца, тада ће надмоћније нападачеве авијацијске снаге моћи лакше да извојују превласт у ваздуху у зони напада и да изолују бојиште. У циљу извршења овог задатка нападач ће још у припремном периоду тежити да путем извиђања уочи поједине браниоцеве делове који ће се налазити на правцу планираног напада. А како артиљериске јединице претстављају велику мету, природно је да ће их бити тешко сачувати да не буду откривене од извиђачких органа: авијације, извиђачких и инфилтрираних група, агентурне службе и сл. Ако нападач открије место браниоцеве артиљериске резерве, он ће бити у могућности да извиди правце које бранилац може користити за њено довођење у зону у којој се предвиђа напад. Студијом ових праваца нападач може унапред планирати место и начин извршења напада, не само да спречи благовремени долазак артиљериске резерве у одређени рејон, него и да јој нанесе што веће губитке. Поред планираног напада од стране авијације, нападач може, уколико за то има услова (расположење становништва, удаљеност браниоцевих јединица остављених у резерви — другом ешелону, удаљење очекујућег рејона од места употребе артиљериске резерве и сл.), планирати и спуштање ваздушних десаната ради напада на овако погодан и рентабилан циљ.

И бранилац ће у извесним случајевима моћи да открије нападачеве припреме и да на основу њих утврди његове намере не само у погледу места, већ и у погледу самог почетка напада. У сваком случају, он ће бити у могућности да ноћу и благовремено доведе своју артиљериску резерву на одређено место и да је употреби онако како је планирано.

Покрет артиљериске резерве из очекујућег рејона у предвиђени рејон ВП најчешће ће уследити тек када се напад јасно испољи. Пошто нападач тежи да његова авијација спречи сваки значајнији покрет браниоца ка одлучујућој зони дејства, то ће он најчешће планирати

да напад почне у зору да би тиме обезбедио авијацији довољну видљивост, тако да ће она у највећем броју случајева, бити у могућности да уочи и спречи покрет браниоачеве артиљериске резерве.

Зависност употребе артиљериске резерве од средстава вуче и комуникација

Моторизована артиљерија са вучним возовима на точковима (првенствено камиони), нормално, неће бити у могућности да се из очекујућег рејона до места употребе креће у растреситом распореду по неравном терену (преко земљишта испресецаног поточићима, јаругама и уопште неравнинама). Она врло често, а на планинском земљишту скоро редовно, неће моћи ни да сиђе са пута, ако се поред њега налазе ископани канали за одвод воде или насипи од ископане земље, или ако пут води преко блатњавог терена. То значи да ће моторизована артиљерија која се креће путем бити врло погодан циљ за непријатељску авијацију. Иако ће артиљериске јединице, у циљу смањења губитака од напада из ваздуха — у случају ако не могу да скрену са пута и заузму растресит распоред — убрзати покрет и повећати отстојања између возова, ипак треба очекивати да ће се бомбардовањем онеспособити поједина возила и створити левкови на путу и да ће колона због неизбежног застајања и нагомилавања постајати још рентабилнији циљ за авијацију. Природно је да артиљериска резерва, чија су вучна возила гусеничари или ако је сачињавају јединице самоходне артиљерије, има знатно повољније услове за примену растреситог распореда до места предвиђених за употребу резерве. Али не треба заборавити да оваква возила скупо стају и да се због тога мале и индустријски недовољно развијене земље не могу оријентисати на њихову масовну примену.

Према томе, артиљериске јединице могу се остављати у артиљериској резерви само ако им се обезбеди благовремено пристизање у предвиђени рејон, тј. ако се у току покрета осигурају сопственом авијацијом или, донекле, ако располажу гусеничарима као вучним возилима и ако има погодних комуникација које од очекујућег рејона изводе ка местима вероватне употребе резерве. Ове комуникације треба да обезбеде маневар из дубине и да омогуће што бржи покрет, у ком циљу на осетљивим местима (мостови, пропусти, и сл.) треба унапред припремити обиласке, односно помоћне прелазе.

Кад не треба стварати артиљериску резерву

Код армија које располажу слабијом авијацијом или које немају довољно вучних возила гусеничара, нарочито при одбрани широких фронтава где нема погодних комуникација у правцу фронта, било би најцелисходније да се не образује артиљериска резерва, већ да се још у припремном периоду (ако постоје добре и довољно од фронта удаљене рокадне комуникације), на основу студије праваца вероватних непријатељских дејстава, сва артиљерија подели и гру-

пише у артиљериске групе (ААГ, КАГ) на изабраним правцима и да се само мањи део артиљерије додељује као ојачање нижим јединицама (почев од дивизије па наниже). Било би пожељно да артиљерија која улази у састав ових група буде моторизована како би се, по потреби, могла лакше и брже пребацивати са једног правца на други. Зато ову артиљерију треба постављати нешто даље од предњег краја одбране (али не тако далеко да би јој дејство било недовољно ефикасно по њеним основним циљевима) како би при извршењу маневра била што мање изложена евентуалном дејству нападачеве артиљерије. Ако успе да студијом вероватних дејстава и на основу откривених припрема непријатеља правилно оцени правац његовог главног удара, бранилац често може избећи пребацивање своје артиљерије из једног рејона у други у току динамике боја, разуме се, ако је претходно правилно распореди и групише. Но, без обзира на правилност и извршене процене, бранилац мора имати у виду да ће нападач применити разне мере и средства, да би обмануо браниоца о правцу и времену извршења свога напада, и да због тога обавезно мора предвиђати и друге варијанте могућег нападачевог дејства. При томе, за сваку варијанту могућег непријатељског дејства треба одредити која артиљерија, којим правцем, са којим циљем и у који рејон треба да се пребаци, и предвидети начин употребе артиљерије у сваком од ових рејона (планирати ватре, припремити елементе, итд.), као и то који ће део авијације (уколико је има) и на који начин штитити маневар артиљерије.

У случају ако се у току нападачевих припрема осети да ће он извршити или ако стварно изврши напад на неком другом правцу на коме се тај напад није очекивао, онда се артиљериске групе за маневар (слично артиљериској резерви) у току ноћи могу пребацивати у угрожени рејон, односно упутити да изврше предвиђени маневар.

Овде треба нагласити да ће ове артиљериске групе најчешће морати да врше маневар по фронту уместо маневра по дубини, који би нормално вршила артиљериска резерва, као и да ће често имати да пређу већи пут од онога који би прешла артиљериска резерва која се најчешће поставља према средини одбранбеног фронта. Најзад, због дуже маршруте ове ће групе бити дуже времена изложене дејству непријатељске авијације.

Без обзира да ли је део артиљерије задржан у артиљериској резерви или је сва браниочева артиљерија подељена и груписана у групе, од којих су неке предвиђене и за маневар, по моме мишљењу, било би најцелисходније да се тај маневар изврши у току прве наредне ноћи, нарочито у случају кад је нападач отпочео са изненадним нападом тамо где није очекиван, и када дејство његове авијације, у вези са карактером земљишта, онемогућава маневар у току дана. Зар се Савезници не би нашли у врло тешком положају да су Немци ноћу 6/7 јуна 1944 године извршили пребацивање својих снага према мосто-

брану у Нормандији, а 7 јуна, тј. следећег дана по искрцавању у Нормандији, извршили противнапад.

Ако упоредимо рад браниоца у случају када је део артиљерије остављен у резерви и задржан у очекујућем рејону према правцу вероватног напада или према средини фронта са случајем када је од самог почетка сва артиљерија подељена и у виду артиљериских група постављена у рејоне вероватне употребе, можемо констатовати ово:

Ако артиљериској резерви није обезбеђена сигурна заштита авијације и ако је принуђена да врши покрет дању, она може стићи у предвиђени рејон за употребу са извесним закашњењем и осетним губицима. С друге стране, артиљериске групе, које се налазе у својим рејонима вероватне употребе, могу бити врло добро искоришћене само ако је напад изведен према предвиђању браниоца. У противном, ако је напад изведен ван праваца где се налазе предвиђене групе, тада ће њихова употреба бити знатно тежа него код постојања артиљериске резерве. На пример, ако је корпус који брани фронт ширине 100 — 150 км груписао снаге на једном крилу, а напад уследи на другом, тада би његова артиљериска група (КАГ) до места употребе морала да пређе преко 100 км. Међутим, да је задржана артиљериска резерва, која би била постављена према средини фронта, она би имала да пређе око 50 км. У оквиру армије, која би бранила фронт ширине 200 — 300 км, артиљериска група (ААГ) не би ни под најповољнијим околностима могла да изврши маневар у току једне ноћи. Међутим, тај маневар би био могућ ако би постојала артиљериска резерва, јер би њен пут до места употребе био за $\frac{1}{3}$ до $\frac{1}{2}$ мањи.

Иако на први поглед изгледа повољније и прихватљивије гледашће да при одбрани на широком фронту треба задржати део артиљерије у артиљериској резерви, ипак, по мом мишљењу, овом питању треба прилазити пажљиво, јер ће различити услови захтевати и различите начине његовог решења. У једном случају постојаће повољни услови за употребу артиљериске резерве (постојање погодних комуникација управних на фронт, располагање авијацијом за заштиту покрета, погодна вучна возила која обезбеђују покрет и ван комуникација, итд.) па је треба и образовати, док ће у другом случају, и поред организовања одбране на широком фронту, бити целисходније целокупну артиљерију поделити и груписати према вероватним правцима употребе. Овај други случај биће, на пример, при одбрани на јаче испресецаном земљишту, где се артиљерија може кретати само одређеним путевима које нападачева авијација може лако и сигурно контролисати и покрет лако спречити, итд. Јасно је да је на оваквом

земљишту много лакше него на маневарском одредити вероватне правце непријатељског напада и проценити њихову важност, те ни остављање артиљериске резерве неће бити неопходно.

Када постоје повољни услови за употребу артиљериске резерве, њено формирање не треба ограничавати само на веће јединице (корпус, армију). У току Другог светског рата поједине дивизије су чврсто браниле фронт ширине 50—70 км, те је постојала потреба за стварањем артиљериске резерве. Ако би се, у овом случају, сва дивизијска артиљерија доделила потчињеним пуковима и груписала у одређени број група, артиљериска ватра би била свуда подједнако слаба. Ако би се извршило смелије груписање артиљерије према извесним отсесима, а непријатељ напао главним снагама ван правца извршеног груписања, тада би се морало вршити премештање артиљерије под неповољним условима. Иако би ово, с обзиром на релативно мању ширину одбранбене зоне дивизије, било изводљивије него код већих јединица, ипак ће и у оваквим случајевима каткад бити погодније оставити део артиљерије у артиљериској резерви.

Из свега досада изнетог могао би се извући закључак да су оба напред изнета гледишта применљива под одговарајућим условима и да би било нецелисходно држати се само једног, а друго категорично одбијати. Исто тако, било би неправилно ако би се формирање артиљериске резерве круто везивало за величину јединице. Као и свуда у тактици, тако је и овде најбоље да се ово питање решава посебно за сваки конкретан случај.